

CoP Beheer & Onderhoud - Bijeenkomst over Peilbeheer

Kwaliteit, Kwantiteit en Calamiteit

Peilbeheer is een belangrijk onderdeel van het reguliere beheer & onderhoud van waterlopen. Peilbeheer heeft veel invloed op de kwaliteit, kwantiteit en ecologie in het watersysteem en daarmee ook op de ingelanden. Daarnaast speelt peilbeheer een belangrijke rol bij wateroverlast (heftige regenbuien of zeer natte periodes). Om goede keuzes te maken in het peilbeheer, hebben peilbeheerders expertise nodig van hydrologen en ecologen en is het betrekken van ingelanden belangrijk.

Presentaties

Dagvoorzitter Maarten Verkerk en CoP voorzitter Bart Brugmans heten de ecologen, hydrologen en onderhoudsmedewerkers in de zaal welkom en leiden de dag in. De dag is opgedeeld in drie onderdelen, zoals ook genoemd in de titel. Eerst is gesproken over Kwaliteit van het water, daarna over de kwantiteit en als laatste was er aandacht voor de calamiteiten, een evaluatie van de wateroverlast in Rijn en IJssel en in Brabant en Noord-Limburg. Na elk blok is er tijd voor vragen en discussie, de deelnemers worden aangemoedigd hier actief aan deel te nemen.

1. 'Kan peilbeheer ondersteunen aan KRW doelen?' Ralf Verdonschot - Alterra

De presentatie gaat in op de effecten van stroming en peilwisselingen op de flora en fauna in beken. De presentatie start met het effect van stuwen en het stilstaande water wat hiervan een gevolg is. De uitkomst: binnen een week verdwijnen alle stromingsminnende soorten. Vervolgens wordt de rol van peilwisselingen op een gezond beekdal besproken. Door het wisselen van waterhoogte is er opname en afgifte van voedingsstoffen en ontstaat er een kringloop van organische materiaal. Essentieel voor het beekdal om deze rol te vervullen is het creëren van overstromingsvlaktes; een winter- en zomerbed. Als het water slechts snel wegloopt langs een steil talud ontstaat er geen mogelijkheid voor zaden om zich af te zetten en is de opname of afgifte van voedingsstoffen niet mogelijk. Het toepassen van een accoladeprofiel wordt op dit moment toegepast om een winter- en zomerbed te creëren.

Concluderend: ecologie krijgt meer kans als de beken een meer natuurlijk accolade profiel hebben waardoor een winter en zomerbed ontstaat en stuwen van water is funest voor de stromingsminnende soorten. Hoe groter de stuw, hoe groter de hoeveelheid stilstaand water en hoe groter de impact voor het beekstelsel.

2. 'Terugdringen van de waterinlaat voor de toekomstbestendige rivier.' Chris Griffioen - Waterschap Drents Overijsselse Delta

In de jaren '70 zijn grote verandering aangebracht in het watersysteem in het Noorden van het huidige Waterschap Drents Overijsselse Delta. Aanleiding voor deze verandering waren de frequente overstromingen in het gebied. Om wateroverlast bovenstrooms te voorkomen werd de afvoercapaciteit van de watergangen geoptimaliseerd, om maximale doorstroom te creëren. Deze grote afvoercapaciteit heeft als gevolg dat grote hoeveelheden water ingelaten worden in het systeem om verdroging te voorkomen. Daarbij is door de optimalisatie een verandering in de grondwaterstand teweeggebracht, de grondwaterstand is lager en met minder pieken. Als laatste gevolg wordt wateroverlast benedenstrooms bij hoge neerslag bovenstrooms genoemd.

De extra aanvoer van water komt met de klimaatveranderingen steeds vaker in gevaar, er is simpelweg niet altijd genoeg water aanwezig om aan te voeren. Om tot een duurzame oplossing te komen en de effecten van de optimalisatie te mitigeren is het plan Waterlood opgesteld. In dit plan wordt in de watergangen een winter en zomerbed gecreëerd, waardoor afvoer vertraagd wordt, waardoor geen aanvullende wateraanvoer meer nodig is en het grondwater als buffer kan dienen voor piekbelasting (zowel droogte als overlast). Kenmerkend voor deze watergangen is dat ze ondiep zijn met weinig stuwen en dat ruimte is ontstaan voor water en natuur, waardoor extensief onderhoud kan worden toegepast. Het herinrichten vereist wel maatwerk en kost ruimte.

Concluderend, door het herinrichten van de watergang wordt er meer water vastgehouden waardoor gebruik wordt gemaakt van berging in de vorm van grondwater (in tijden van droogte en wateroverlast) en geen wateraanvoer meer nodig is. Het systeem wordt robuuster en duurzamer.

Discussie

Vragen gaan in op de gevolgen van droogval in beken voor de ecologie, er wordt besproken dat droogval minder belastend is voor het ecosysteem dan het opstuwen van water, waardoor stilstaand water ontstaat. Daarnaast komen er vragen over de toepassing van natuurlijke stuwen. Dit is in de praktijk nog niet als zodanig toegepast, maar hier worden wel kansen gezien.

3. 'Kansen door meer vrijheid bij de onderhoudsmedewerkers?' *Jos Kruit - Waterschap Aa en Maas*

In Waterschap Aa en Maas werd peilbeheer geregeld door standen van stuwen en sluizen handmatig bij te houden en in te voeren, maar met de data werd weinig gedaan. Om meer uit verzamelde data te halen en onderhoudsmedewerkers meer vrijheid te geven is de Nota Peilbeheer opgesteld. Met deze nota wordt voor belanghebbenden duidelijk hoe het waterschap haar peilbeheer uitvoert, worden peilbeheerders ondersteunt in het maken van de dagelijkse peilbeheerafwegingen en worden kaders voor GGOR gesteld. Om te waarborgen dat alle partijen met de Nota Peilbeheer willen werken zijn het Bestuur, een praktijkplatform en het schrijfteam in intensief contact samen tot de Nota gekomen.

In de Nota zijn een zevental verschillende type peilbeheer vastgesteld, waarbij verschillende aanpakken en deviezen horen, het ruimtelijke- en tijdsaspect speelt hierbij een belangrijke rol. Het advies geeft een streefpeil met een bepaalde streefmarge, waardoor er vrijheid is voor de beheerder is gecreëerd. Een belangrijk hulpmiddel hierbij is het digitaliseren van de data en het real time beschikbaar maken van deze data, de beheerder heeft hierdoor overzicht van de stand van zaken in de watergang en kan zo beter anticiperen en sturen.

4. 'Participatief meetnet als voorbereiding op een peilbesluit.' *Kirsty Blatter - Waternet*

In het gebied bij de Bilt komt een aanpassing in het peilbeheer, dit betekent voor bepaalde delen van de omgeving een dusdanige verandering voor de bewoners dat Waternet heeft besloten een participatief meetnet op te zetten in deze gebieden. Het doel daarvan is het pro-actief betrekken van bewoners bij het proces van het peilbesluit, het inventariseren van zorgen en wensen van deelnemers en het ontwikkelen van begrip voor het watersysteem met haar mogelijkheden en onmogelijkheden.

Deelnemers kregen een peilbuis in hun tuin waarbij van regelmatig de standen moesten worden doorgegeven en van hen werd een actieve deelname aan het programma verwacht. Door middel van keukentafel gesprekken werden de resultaten van Waternet teruggekoppeld aan de deelnemers,

zodat zij zich betrokken zijn gaan voelen bij de uitdagingen van het peilbeheer. Het blijkt dat het terugkoppelen en uitleg van de meetgegevens zorgt voor meer begrip bij de bewoners, meer begrip van waterbeheer en meer begrip voor Waternet en haar uitdagingen.

Voor Waternet is het resultaat te zien in de aanvullende data die is verzameld, maar voornamelijk in de betrokkenheid van de ingelanden en het toegenomen vertrouwen in Waternet.

5. 'Malen als het waait' *Chris Smit - Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier*

Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier is de op twee na grootste energieverbruiker van Noord-Holland, na Tata Steel en Schiphol. Gemalen zijn, in grote mate aanwezig in het polder landschap van Noord-Holland, de grootste onbalans veroorzakers in het Nederlandse energienetwerk. Door 24 uur van te voren energie te kopen op de APX-markt krijgt de energiemaatschappij een beter beeld van het verbruik van het waterschap en kan hierop anticiperen met hun inkoop. Daarnaast levert het inbieden op de APX-markt een kostenvoordeel op voor het waterschap. Er wordt op dit moment door het Hoogheemraadschap onderzoek uitgevoerd naar de indirecte CO₂ besparing van APX-sturing. Het idee is dat door de flexibele inzet van gemalen er minder bij- of afgeschakeld hoeft te worden. Door deze manier van sturing kan duurzaam geproduceerde energie het meest efficiënt worden benut. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier focust vooral op het afnemen van duurzame energie, maar ook geld besparing is interessant. Door te spelen met de bedrijfstijden kan de ruimte in de peilbesluiten worden ingezet om de vraag beter te laten aansluiten op het aanbod.

Op een polder zet dit natuurlijk niet veel zoden aan de dijk. Maar met honderden polders alleen al in het werkgebied van HHNK heeft het watersysteem een enorme potentie. Laat staan als duizenden polders in Nederland, in totaal 7150 vierkante kilometer worden ingezet als energiebuffer. Als alle waterschappen meedoen is in het onbalans probleem, veroorzaakte door de alternatieve energiebron, voor een groot deel opgelost en is er meer ruimte voor duurzame energie in het Nederlandse energienet.

Discussie

Vragen gaan in op het betrekken van ingelanden bij peilbeheer, zoals participatieve monitoring. Daarnaast veel inhoudelijke vragen op de 3 presentaties.

6. 'Calamiteiten 2010 bij Rijn en IJssel' *Jan Polman*

Jan Polman geeft een korte impressie van de wateroverlast in 2010. KNMI voorspelde 's middags nog 60 mm regen en dat niet met een kans van 100% over het hele beheergebied. Met Hupsel, Lievelede en Rekken staat de Achterhoek ook direct met drie plaatsen in de top tien van meest extreme buien aller tijden. Statistisch komen dit soort buien minder dan eens in de duizend jaar voor. Voor de wateroverlast is een evaluatie opgesteld.

Voor wat betref hermeandering betekent dat, dat bij lopende ontwerpen en nieuwe projecten, er met de nieuwe inzichten naar de ontwerpprofielen wordt gekeken. Dat is ook gebeurd, maar niet alleen met het oog op het risico van wateroverlast in zeer extreme situaties, maar ook met het oog op de te verwachten effecten verder stroomafwaarts, de te verwachten effecten op verdrogingsproblematiek en de te verwachten effecten op de waterkwaliteit en de natuurwaarde.

Het maaionderhoud moet uitgevoerd worden binnen de regels van de gedragscode. De achterliggende gedachte is wanneer het hoofdsysteem gemaaid is, kun je bij extreme gebeurtenissen

sneller de detailafwatering aanpakken. De duur van de wateroverlast kan hierdoor verkort worden. We willen niet terug naar vroeger waarbij alles er kort gemaaid en strak bijligt. Dit is ook niet nodig. Er is vaker gekozen voor een zogenaamd basiskwaliteit. Wanneer het natte profiel voor meer dan 60% begroeid is, dan moet er een maaibeurt uitgevoerd worden.

7. 'Calamiteiten 2016 bij Aa en Maas' Maarten Verkerk

Maarten Verkerk geeft een beschouwing op de wateroverlast in 2016 in Oost-Brabant en Noord-Limburg. Ook de beleidsevaluatie die nu wordt uitgevoerd, komt aan bod. Voorlopig conclusies zijn dat het waterschap adequaat heeft gereageerd op de verhoogde peilen en voldaan heeft aan zijn inspanningsverplichting. In de evaluatie wordt ook het maaibeheer en het uitgevoerde beekherstel onder de loep genomen.

Excursie

De excursie ging langs het struinpada bij de Rijnstrangen onder leiding van Jan Polman.

